

УДК 94(438):281.5УГКЦ"1947/2022"

DOI: 10.33402/up.2023-16-189-214

Тарас ГОРБАЧЕВСЬКИЙ

кандидат історичних наук

науковий співробітник

відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин»

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9358-0443>

e-mail: horbaczewski.taras@gmail.com

Тетяна ГОЛДАК-ГОРБАЧЕВСЬКА

кандидат історичних наук, науковий співробітник

Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою

Національного університету «Львівська політехніка»

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8482-2033>

e-mail: taniagoldak@gmail.com

УКРАЇНСЬКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В ПОЛЬЩІ: ВІДНОВЛЕННЯ, СТРУКТУРА, ПРАЦЯ В ДІАСПОРІ (1947–2022)

Розглянуто діяльність Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ; до 1960-х років – Греко-Католицька Церква) на теренах Польщі у період від насильного переселення українців греко-католиків в межах акції «Вісла» 1947 р. до чергової хвилі масової міграції українців у Польщу, пов'язаної з повномасштабним російським вторгненням в Україну 2022 р. Простежено особливості започаткування нових парафій у північних та західних регіонах Польщі, співжиття з римо-католицькими та православними громадами в умовах невизнаної напівлегальної роботи Церкви. Встановлено відмінності сприйняття і перешкоди Римо-Католицької Церкви (РКЦ) та світської комуністичної влади щодо діяльності греко-католицьких священників, які в умовах позбавлення централізованого управління в окремих церковних громадах опинилися між вибором латинізації, двообрядовості або підпільної праці та спроб легалізації діяльності своїх парафій. Виокремлено: роль Ватикану в сприянні спершу збереженню Церкви в рамках РКЦ, а згодом на хвилі політичної лібералізації другої половини 1950-х років – можливостям відновлення структури УГКЦ в Польщі; діяльність в правовому захисті прав Церкви священників Василя Гриника, Мирослава Ріпецького, Володимира Борівця, Івана Яремина та ін.

Проаналізовано відновлення та зміни в структурі Церкви в кінці ХХ – початку ХХІ ст. із встановленням Перемишльсько-Варшавської митрополії та архієпархії, Вроцлавсько-Кошалінської та Ольштинсько-Гданської єпархії; створення нових парафій для трудових мігрантів з України в місцях їхнього компактного розселення у містах та

промислових центрах. Розглянуто харитативну, культурно-освітню діяльність УГКЦ для української діаспори, а також нові виклики, зумовлені хвилею міграції, що пов'язана з російсько-українською війною.

Ключові слова: Українська Греко-Католицька Церква, парафія, Польща, Україна, міграція, діаспора.

Воєнно-політичні трансформації Другої світової війни докорінно змінили не лише кордони у Центрально-Східній Європі, а й етнонаціональну та конфесійну карту українсько-польського пограниччя. Авторитарна влада Польської Народної Республіки, наслідуючи тоталітарну владу СРСР, в другій половині 1940-х років загнала в підпілля УГКЦ, чимало кліру та вірян якої виявляли опозиційні настрої до нової комуністичної влади.

У міжвоєнний період ХХ ст. греко-католики вказаного регіону отримували душпастирську опіку Перемишльської єпархії Греко-Католицької Церкви, а з 1934 р. – ще й Апостольської адміністрації Лемківщини. Склалося так, що після Другої світової війни основна кількість українців (майже 0,5 млн) була примусово виселена зі своїх історичних земель у Радянську Україну. Ті 150 тис., котрі залишилися, насильно вивезли в межах акції «Вісла» у 1947 р. на західні і північні землі в нових межах Польщі із заборонаю повернення. Розселено їх у домівках, з яких депортовано німців, часто напівзруйнованих помешканнях. Влада загнала в підпілля Греко-Католицьку Церкву, припинила вивчення в школах української мови, намагаючись продовжити асиміляцію депортованих українців, які прагнули зберегти культурні традиції, мову та конфесійну належність, створюючи нові українські громадські осередки (Вроцлавсько-Кошалінська єпархія; Литвин, 2017, с. 432–455).

Наприкінці вересня 1939 р. значна частина Перемишльської єпархії ГКЦ опинилася на території, зайнятій Радянською армією. У жовтні 1939 р. комуністична влада оголосила про конфіскацію земельних маєтків Церкви, заборону навчання релігії в школах, розпустила численні церковно-релігійні організації, ввела цензуру для церковних видавництв, розпочала депортації греко-католицького населення і арешти священників (Шептицький, 2018, с. 5). У світлі радянської ідеології цю Церкву зображали як єзуїтське церковно-політичне формування, агентуру Ватикану, за допомогою якої папа поширює на Сході Європи свої антирадянські впливи й провадить підривну роботу проти Радянського Союзу (Прах, 2015, с. XVII). Уже тоді радянська влада запланувала ліквідацію Греко-Католицької Церкви і включення її до складу Православної Церкви, цілком підпорядкованої державі. Вказані плани намагався реалізувати комуністичний режим 1946 р. на псевдособорі у Львові, де, незважаючи на тиск спецслужб, шантаж і погрози, жоден її єпископ не взяв участі в цьому фарсі, але більшість понесли мученицьку смерть за віру (Бабинський, 2017, с. 66). Так, Перемишльський єпископ Йосафат Коциловський 21 вересня 1945 р. був уперше заарештований та ув'язнений польською владою, а пізніше переданий радянській владі. У січні 1946 р. перемишльських владик звільнили з-під арешту, вони повернулися до Перемишля. Від єпископа Й. Коциловського вимагали, щоб він очолив керівництво «Собору» у Львові для «возз'єднання» Львівської греко-католицької митрополії з Російською Православною Церквою. Коли ж він відмовився, його знову заарештували 25 червня 1946 р. і разом з єпископом-помічником

Григорієм Лакотою перевезли до Львова. У червні 1945 р. Народний комісаріат внутрішніх справ арештував у Берліні апостольського візитатора для українців у Німеччині прелата Петра Вергуна. Також було арештоване все вище духовенство на підконтрольних СРСР територіях. Проте жоден єпископ не дав згоди на апостасію. У березні 1946 р. сталіністи оголосили звинувачувальний акт: єпископам закидали ворожу діяльність проти Радянського Союзу, співпрацю з німецькими фашистами тощо. Митрополита Йосифа Сліпого і його помічника Никиту Будку засудили на 8 років, а єпископа Миколу Чарнецького (апостольський екзарх на Волині та Підляшші) – на 5 років, 80-річного Григорія Хомишина – на 10 років концтаборів, але він помер у київській в'язниці 24 грудня 1945 р. (Лабінська-Снігур, 2017, с. 112). Незважаючи на державний кордон між Польщею і СРСР, ГКЦ ліквідовували з єдиного центру – Москви (Бадяк, 2003, с. 18; Рубльова, 2009, с. 244; Wojewoda, 1994, s. 120.). Фізичний та психологічний наступ комуністичної системи на церковні структури супроводжувався: в УРСР арештами, засланнями, грабунками, конфіскацією бібліотек та архівів; у Польщі – залякуванням та депортаціями (Праг, 2015, с. XV).

Унаслідок зміни кордонів після закінчення Другої світової війни на території Польщі повністю опинилися Апостольська адміністрація Лемківщини (140 тис. вірян) і західна частина давньої Перемишльської єпархії – 23 деканати, 246 парафій з 420 церквами і 31 каплицею. Серед 417 006 вірян працювало близько 270 священників. Міждержавний договір 1944 р. про необхідність репатріації громадян «української, білоруської, російської і русинської національностей» з території Польщі передбачав переселення на територію УРСР до кінця 1946 р. близько 480 тис. осіб, серед них близько 70–80 тис. лемків. «Українське питання» стало найважливішим у політиці польської влади, яка на початках дотримувалася курсу створення однопонаціональної держави. Українців, які у 1947 р. продовжували компактно проживати на своїх етнічних землях Закарпаття, Лемківщини, Надсяння, під час акції «Вісла» було розпорошено та переселено у північні й західні райони країни без можливості задовольняти свої національні, культурні, освітні, релігійні потреби (Дрозд, 2020, с. 4). Незважаючи на фізичні, матеріальні перешкоди, більшість українців трималася своїх релігійних традицій, часто долаючи довгі відстані, щоб бути присутніми на церковних службах у їхньому обряді та їхньою мовою. Показовим є приклад діяльності о. Мирослава Ріпецького, який на «новому місці» у Хшанові біля Єлку продовжив відправляти недільні та святкові Літургії у східному обряді, незважаючи на тиск державної та церковної (римо-католицької) влади. Адже публічно відправляти Літургії в греко-католицькому обряді для переселенців було заборонено. Апостольський адміністратор в Ольштині зобов'язав М. Ріпецького, як і інших греко-католицьких священників, перейти у римо-католицький обряд. Коли о. М. Ріпецький звернувся до Примаса Польщі у Варшаві кардинала Августа Хлонда (August Hlond) за наданням дозволу відправляти Літургію у греко-католицькому обряді, то у відповідь отримав дозвіл на відправу богослужінь у латинському обряді. Водночас справа двообрядовості тривалий час перебувала на розгляді Риму. Однак саме Примас Польщі був призначений Апостольським престолом вирішувати питання щодо греко-католиків Польщі та фактично підтримував політику латинізації (Лаба, 1996, с. 265). Деякі рішення Апостольського престолу відігравали свою роль у житті ГКЦ після війни.

Наприклад, після ув'язнення владик Йосафата Коциловського та Григорія Лакоти греко-католики опинилися під «опікою» Римо-Католицької Церкви. У спеціальній інструкції Конгрегації Східних Церков говорилося про збереження людського чинника, захист вірян від арештів державою (Галагіда, 2014; Галагіда, 2017, с. 234). У цій ситуації більшість священників для продовження своєї душпастирської діяльності переходила в латинський обряд, вбачаючи у цьому тимчасовий крок та хоч якийсь захист у лоні РКЦ. Польські урядовці, за прикладом Москви, схвалювали приєднання структур ГКЦ до Православної Церкви, яка продовжила діяти, толеруючи нову владу (Лаба, 1996, с. 266). Лише у 1952 р. Мирослав Ріпецький отримав дозвіл від Примаса Польщі, архієпископа Стефана Вишинського (Stefan Wyszyński) на публічну відправу Літургії в греко-католицькому обряді приватно у «своїй каплиці», водночас заборонялось право реєструвати шлюби без погодження з місцевим римо-католицьким парохом, що призвело до нової хвилі конфронтації, судових тяганин, штрафів за «незаконність організації» і «нелегальність дій» о. М. Ріпецького та декількох його колег. Лише через зміну й лібералізацію політичного курсу держави у 1958 р. та декрет Примаса Польщі о. Мирослав Ріпецький і ще 15 священників змогли виконувати душпастирські дії в греко-католицькому обряді. Водночас сильна протидія на місцевому рівні – з наданням дозволів на богослужіння, будівель під храми, використання костелів – залишалася. Мирослав Ріпецький поширював серед мирян свої, друковані отцями василіанами в Канаді, книжечки та зошити про історію християнства, згадував там про київських князів. Влада спостерігала за ним, але загалом не втручалася в його душпастирську працю (Галагіда, 2014). Після повернення зі сталінських таборів восени 1957 р. започаткував душпастирську працю в греко-католицькому обряді в костелах на Щецинщині о. Володимир Боровець, який до ув'язнення здійснював служіння в Краковецькому деканаті на Львівщині (Козак, 2007, с. 13–42).

Політика Ватикану сприяла поступовій реактивації безправно ліквідованих структур ГКЦ в Польщі, але також завдяки новій організації адміністрації і Церковних установ РКЦ прагнула юридично оформити діяльність ГКЦ у своїй адміністрації. Відповідно до звернень Примаса Августи Хлонда до Апостольського престолу папа Пій XII надав йому та краківському митрополитові РКЦ Адаму Сапезі (Adam Stefan Stanisław Bonifacy Józef Sapieha) спеціальні повноваження, які в рамках служіння РКЦ давали змогу греко-католицьким священникам проводити Літургії та інші релігійні служіння в костелах за латинською традицією без необхідності зміни обряду. Крім того, Святий Отець зобов'язав обох ієрархів сприяти створенню греко-католикам умов та можливостей для прийняття таїнств у їхньому обряді. До того, 10 грудня 1946 р., Примас Август Хлонд став спеціальним делегатом для всіх східних обрядів у Польщі. 9 січня 1947 р. на засіданні Головної Ради Єпископату Польщі було створено спеціальну комісію у справах східного обряду, яка відновила структури «обезголовленої» Перемишльської греко-католицької єпархії. 31 березня 1947 р. Примас Польщі призначив генеральним вікарієм цієї Єпархії Василя Гриника, який, однак, здійснював своє служіння в Новому Дворі Гданському (Стороняк, 2012). Цей священник надсилав до органів державної влади петиції та прохання з метою легалізації Греко-Католицької Церкви. З'ясувалося, що комуністична влада не розглядає ГКЦ як самостійну церкву і лише за прямого посередництва та

переговорів з керівництвом РКЦ вважає її складовою останньої. Не чекаючи дозволу влади, о. Василь Гриник (неодноразово також без згоди адміністрації РКЦ) створив 68 греко-католицьких представництв і пастирських осередків у північно-західному регіоні Польщі (Перемишльсько-Варшавська архієпархія УГКЦ).

Іншим центром гуртування греко-католиків у Польщі став Ельблонг (у Вармінсько-Мазурському воєводстві). Отець Іван Яремін, як і більшість священників до 1949 р., мусив відбутися тритижневий курс вивчення латинського обряду в цьому місті, після чого його призначили вікарієм римо-католицького параха о. Вацлава Гіпша в парафії св. Миколая в Ельблонгу. Водночас о. Іван Яремін став капеланом шпиталів, де служив у римському обряді. Унаслідок політичної відлиги середини 1950-х років у кількох найближчих місцевостях греко-католицькі священники почали неофіційно відправляти богослужіння в греко-католицькому обряді. Вже діяли започатковані о. Василем Гриником парафії в Циганеку та Дзежгоні. З 1952 р., коли розпочалася діяльність греко-католицького приходу в Циганеку біля Нового Двору, а від 1957 р. у Дзежгоні, українці з околиць Пасленка намагалися зробити там парафію. Утворився комітет, який звернувся з офіційними проханнями до єпископа Романа Вільчинського – адміністратора Вармінської дієцезії. Реагуючи на ці звернення, єпископ Роман Вільчинський наказав місцевому римо-католицькому пробошу надати доступ греко-католикам до костелу з метою проведення богослужінь в східному обряді. Згідно з декретом Стефана Вишинського, настоятелем парафії Різдва Пресвятої Богородиці став о. Іван Яремін, який повернувся до греко-католицького обряду. 7 квітня 1959 р. Іван Яремін провів першу греко-католицьку службу в Пасленку, куди доїжджав з Ельблонга. Маючи свого священника, парафіяни з Ельблонга також прагнули розширення богослужінь на теренах міста, де з 1961 р. діяв відділ Українського суспільно-культурного товариства. Його голова Лев Горак разом з отцем Іваном Яреминим активно працювали з місцевим українством, намагаючись активізувати його на релігійне та суспільно-культурне життя. Іван Яремін та Лев Горак відвідували найвіддаленіші села (влаштовували свята, коляду), де знаходили українців і пропагували відновлення національного культурного та релігійного життя. На той час така діяльність була пов'язана з великим ризиком. Невтомна праця о. Івана Яремина привела до створення нової української греко-католицької парафії в Ельблонгу, де в червні 1974 р. у каплиці Сестер катажинек на вул. Замковій почали регулярно правити служби греко-католики. Богослужбові зібрання тривали тут аж до моменту переходу в каплицю на вул. Трагутта, 15 (ul. R. Traugutta) 1981 р., яка нині слугує українською греко-католицькою церквою Різдва св. Івана Предтечі. Сестри катажинки не дозволяли українцям якоїсь зміни інтер'єру та додаткових зібрань у каплиці, тож греко-католики лише служили Літургію і розходилися. Але і це вже було великим досягненням. Час від часу о. Іван Яремін служив і по інших католицьких костелах, зокрема у храмі св. Павла (Мащак, 2011). За часів урядування вармінського єпископа Едмунда Піща низку храмів, які по факту використовували греко-католики, було їм передано. Загалом 12 храмів, в яких римо-католики не мали критичної потреби. На початку 1981 р. було дозволено служити в каплиці на вул. Трагутта, 15 а 1984 р. греко-католики отримали цю каплицю у власність. Вона перейменована у церкву Різдва св. Івана Предтечі, якою українська громада користувалася до Різдва 2021 р.

(Koriczko, 2006, s. 32; Sroka, 2009, s. 15–17; Машак, 2011). У травні 2011 р. владика Іван Мартиняк в присутності духовенства обох обрядів та вірян посвятив хрест та ділянку під будівництво нової церкви на вул. Трагутта, 64, а в 2019 р. було зведено плебанію і храм. У 2020–2021 рр. виконано частину внутрішнього оздоблення храму. Зокрема, розписано його стіни і склепіння. Автором розписів став Григорій Пелех. Влаштовано двері та вівтар. У січні 2021 р., після початку богослужінь у новій церкві, настоятель парафії Різдва Івана Хрестителя в Ельблонгу о. Андрій Сорока передав цю каплицю протестантам, які в Ельблонгу також потребували храму. Іконостас зі старої церкви подаровано греко-католицькій церкві в Ряшеві. Меморіальну дошку в пам'ять про акцію «Вісла» та дошку з написом «Греко-Католицька Церква у Ельблонгу», а також церковні хоругви перенесено до нової церкви. При вході до церкви є наріжний камінь, який був закладений на початку будови храму в 2011 р. Доля розписів зі старої церкви як пам'ятки матеріальної культури українців на вигнанні залишається непевною, всі богослужіння проводять у новій церкві. Упродовж 2013–2018 рр. служба тут відбувалася лише в неділю о 8 годині ранку, яку відвідувало до 160 людей (Парнікоза).

У повоєнній Польщі майже все було пов'язане з рішеннями влади. Це якоюсь мірою стосувалося і Церкви, якій довелося позиціонувати себе в межах офіційної релігійної політики. На переконання польського історика українського походження Ігоря Галагіди: «1947–1957 рр. – це період від Акції “Вісла” і знищення структур УГКЦ до часткового відродження 1957 р. внаслідок політичних перетворень. Якраз 1957 р., тобто у згоді з державними й політичними подіями, о. Василь Гриник, о. Мирослав Ріпецький, о. Микола Денько та о. Іван Балик почали прибувати з візитами до Примаса Стефана Вишинського. Вони попали в час, який спершу грав не на їхню користь, але згодом це змінилося. У свою чергу за Гомулки, який повернувся до антирелігійної, хоч не такої жорстокої, як у сталінські роки, політики, це, хоч і як парадоксально, час закладення основ, на яких пізніше працювало наступне покоління священників. Воно власне з'явилося на початку 70-х рр., тоді почалася свого роду нова епоха» (Галагіда, 2014; Nałagida, 2013, s. 123).

У 1965 р. ГКЦ у Польщі (близько 300 тис. вірян) залишалася офіційно не визнаною Церквою. Тоді ж семеро українських священників на чолі з о. Василем Гриником та о. Мирославом Ріпецьким подали формальне звернення про офіційну реєстрацію у відділ Віросповідань та прохання до Примаса Польщі призначити Апостольського адміністратора для ГКЦ (Лаба, 1996, с. 267). Ще в 1964 р. Апостольський престол призначив Примаса Польщі кардинала Стефана Вишинського делегатом для греко-католицького і вірменського обряду в Польщі, який зробив о. митрата В. Гриника своїм генеральним вікарієм; 1969 р. він неочікувано отримав дозвіл повернутися до Перемишля, де виконував обов'язки генерального вікарія та пробоща кафедральної парафії. Наступним генеральним вікарієм Примаса Польщі став отець митрат Степан Дзюбина і був ним до смерті кардинала Стефана Вишенського. Новопризначений Примас Польщі архієпископ Юзеф Глемп 22 грудня 1981 р. призначив двох генеральних вікаріїв. У північній частині Польщі створено два деканати: Кошалінський і Ольштинський, в складі яких було 43 пастирські представництва при римо-католицьких парафіях, 18 із них мали окрему локалізацію. Пастирську роботу провадило 22 священники. Південний вікаріат ділився також на

два деканати: Перемишльський і Вроцлавський; обіймав 39 пастирських представництв, з яких 11 мали власні святині (Перемишльсько-Варшавська архієпархія, а).

У 1989 р. першим новим єпископом ГКЦ у Польщі після Йосафата Коциловського став Іван Мартиняк, єпископську хіротонію якого 16 вересня очолив Верховний Архiepіскоп Мирослав Іван Любачівський. Іван Мартиняк початково працював як єпископ-помічник Примаса Польщі й генеральний вікарій вірян греко-католицького обряду 16 січня 1991 р. Папа Римський Іван Павло II призначив його єпархіальним єпископом Греко-католицької єпархії в Перемишлі. Від цього моменту відновлено структуру та парафіяльну мережу Церкви, а з метою вдосконалення пастирської діяльності в Українській Греко-Католицькій Церкві у 1996 р. Ватикан утворив у межах Польщі Греко-католицьку церковну область – Перемишльсько-Варшавську митрополію з двома єпархіями у складі: Перемишльсько-Варшавська архидієцезія та Вроцлавсько-Гданська єпархія. Митрополитом залишався Іван Мартиняк, єпископ Теодор Майкович очолив Вроцлавсько-Гданську єпархію (після його смерті до 1999 р. – о. митрат Петро Крик). Такі рішення реактивації раніше ліквідованих структур Греко-Католицької Церкви сприяли зміцненню та розбудові УГКЦ на теренах сучасної Польщі (Перемишльсько-Варшавська архієпархія, а).

Структура. УГКЦ в Польщі (Перемишльсько-Варшавська митрополія УГКЦ, митрополит Євген Попович) включає: Перемишльсько-Варшавську архієпархію, Ольштинсько-Гданську єпархію, Вроцлавсько-Кошалінську єпархію (єпископ Володимир Ющак).

Перемишльсько-Варшавська архієпархія – структурна одиниця УГКЦ із центром у Перемишлі і другим за значенням центром у Варшаві – була утворена 31 травня 1996 р. папою Іваном Павлом II унаслідок реорганізації структур Греко-Католицької Церкви, розширивши Перемишльську єпархію. Межувала з Вроцлавсько-Кошалінською і Ольштинсько-Гданською єпархіями. На 2020 р. Перемишльсько-Варшавська архієпархія налічувала 4 деканати, в яких для 30 тис. вірян працювало 55 священників, із них 14 ієромонахів, 4 диякони, 16 ченців і 70 черниць (Premisliensis-Varsaviensis ritus). Найважливішими храмами єпархії є Собор святого Івана Хрестителя в Перемишлі, також церква і монастир Успіння Пресвятої Богородиці у Варшаві (Нова єпархія).

Перемишльсько-Варшавська архієпархія охоплювала шість деканатів: (Перемишльський, Сяніцький, Краківсько-Криницький, Ольштинський, Вельгонжевський, Ельблонзький). У **Перемишльський деканат** (декан о. Іван Тарапацький) входять парафії: св. Миколая Чудотворця (Холм), Різдва Пресвятої Богородиці (Хотинець), Різдва Пресвятої Богородиці (Дев'ятір), Успення Пресвятої Богородиці (Гаї), св. Миколая Чудотворця (Гребенне), Преображення Господнього (Ярослав), св. Димитрія Кобильниці (Волоська), Пресвятої Тройці (Лешно), Миколая Чудотворця (Любачів), Різдва Пресв. Богородиці (Люблін), Введення в Храм Пресвятої Богородиці (Лучиці), св. Теодозія Печерського (Малява), св. Юрія (Нові Сади), св. Івана Хрестителя (Перемишль), Воздвиження Чесного Хреста (Сінява), Різдва Пресвятої Богородиці (Ветлін). **Сяніцький Деканат** (декан о. Андрій Журав) охоплює 15 парафій: св. Іллі (Гломча), Покрову Пресвятої Богородиці (Команча), свв. Косми і Дам'яна (Кремна), Архистратига Михаїла (Куляшне), Преображення Господнього (Мокре), Перенесення мощів св. Миколая (Вільхівець), св. Івана

Золотоустого (Поляни), св. Миколая Чудотворця (Ропенка), Перенесення мощів св. Миколая (Репедь), Успення Пресв. Богородиці (Ряшів), св. Димитрія (Сянік), Успення Пресв. Богородиці (Устріки Долішні), св. Архистратига Михаїла (Велике Поле), св. Параскевії (Височани), св. Миколая Чудотворця (Зиндранова) (Перемишльсько-Варшавська архієпархія, в). **Краківсько-Криницький деканат** (декан о. Петро Павлице) об'єднав українські громади парафій: Покрови Пресв. Богородиці (Білянка), Вознесіння Господнього (Гладишів), Преображення Господнього (Горлиці), Воздвиження Чесного Хреста (Краків), свв. Петра і Павла (Криниця), Різдва Пресв. Богородиці (Лосє), св. Параскевії (Новиця), свв. Володимира і Ольги (Новий Санч), Покрови Пресв. Богородиці (Вівчари), св. Параскевії (Пантна-Маластів), св. Архистратига Михаїла (Прислуп, Різдва Пресвятої Богородиці (Розділля), св. Мученика Димитрія (Снітниця), св. Параскевії (Устя Горлицьке Руське), св. Архистратига Михаїла (Висова) (Перемишльсько-Варшавська архієпархія, в). **Ольштинський деканат** (о. Іван Лайкіш) налічував 10 парафій: св. Ап. Андрія (Бартошиці), Успення Пресвятої Богородиці (Варшава), Блаженного Миколая Чарнецького (Варшава), Воздвиження Чесного Хреста (Гурово Ілавецьке), св. Миколая Чудотворця (Добре Місто), св. Юрія (Лельково), свв. Кирила і Мефодія (Лідзбарк Варм), Покрови Пресвятої Богородиці (Ольштин), Різдва Пресвятої Богородиці (Остре Бардо), св. Архангела Михаїла (Пененжно) (Перемишльсько-Варшавська архієпархія, в). **Венгожевський деканат** (декан о. Андрій-Григорій Столиця) об'єднував такі парафії: Успення Пресв. Богородиці (Асуни), Введення у Храм Пресв. Богородиці (Байорі Малі), св. Миколая Чудотворця (Бані Мазурські), Пресвятої Тройці (Білосток), свв. Петра і Павла (Хшаново), Пресвятої Тройці (Гіжицко), св. Василя Великого (Кентшин), св. Йосафата (Крукланкі), св. Духа (Мілкі), Преображення Господнього (Решель), Чесного Хреста (Венгожево), св. Володимира і Ольги (Видміни). Парафії **Ельблонзького деканату** (о. Ярослав Гостинський): Пресвятої Тройці (Бранево), Зіслання св. Духа (Джежгонь), Різдва Івана Хрестителя (Ельблонг), Покров Пресв. Богородиці (Годково), св. Івана Богослова (Ілава), св. Юрія (Моронг), бл. свщмч. Омеляна Ковча (Орнета), Введення у Храм Пресв. Богородиці (Оструда), Різдва Пресв. Богородиці (Пасленк), св. Володимира і Ольги (Пенцішево), св. Розалії (Суш), бл. свщмч. Івана Зяттика (Торунь), св. Миколая Чудотворця (Желіхово) (Перемишльсько-Варшавська архієпархія, в).

Територіальні зміни зменшили територію архієпархії, віддавши всю північну частину 25 листопада 2020 р. новоутвореній Папою Франциском на півночі Польщі Ольштинсько-Гданській єпархії. Відповідне прохання про створення нової єпархії УГКЦ на півночі Польщі виносилося на соборі Греко-Католицької Церкви в Перемишлі 2014 р. (Коцур, 2020). У результаті цього утворення до нової єпархії увійшла північна частина території Перемишльсько-Варшавської архієпархії.

Серед найпотужніших парафій на теренах Перемишльсько-Варшавської архієпархії, які об'єднали чималу кількість українців діаспори – греко-католицька парафія святого Миколая в Желіхово-Циганеку, що була офіційно зареєстрована 15 лютого 1992 р. (Parafia). Парафія діяла задовго до цього на території Ельблонзького деканату та була утворена для депортованих у межах злочинної комуністичної акції «Вісла» українців-греко-католиків у 1947 р. Тоді ж при лютеранському костелі в Новому Дворі утворилася православна парафія, але О. Зайонц (римо-католицький

декан в Новому Дворі-Гданському), намагаючись зберегти греко-католиків від переходу в православ'я, звернувся до отців василіан у Варшаві з проханням призначити пастиря для греко-католиків у Новодворському повіті. Отець П. Пушкарський запропонував кандидатуру Василя Гриника. Виконуючи служби в латинському обряді, о. В. Гриник у 1948 р. почав регулярно відправляти в Новому Дворі-Гданському для депортованих українців в неділю та більші свята по юліанському календарю (за дозволом пробоща з Нового Двору О. Зайонца) греко-католицькі служби. Вперше богослужіння в східному обряді він відправив перед Великоднем – 7 квітня 1948 р. «В свято Благовіщення в парафіяльному костелі в Новому Дворі Гданському відправив першу службу з церковним співом, – згадував потім священник, – на першій нашій службі людей не прийшло багато, бо не всі греко-католики були поінформовані про час та місце» (Парнікоза, 2018). На наступну службу – Великодню – 19 квітня 1948 р. кількість прихожан значно зросла і не тільки з Жулав (Парнікоза, 2019). Через неприхильність місцевої влади о. Василь Гриник змушений був проповідувати польською мовою. Навесні 1952 р. він повністю перейшов на служіння в греко-католицькому обряді. Згодом перебрався до Желіхово-Циганека, де 14 березня 1952 р. відправив першу Літургію Івана Золотоустого в місцевому костелі св. Миколая. 20 квітня 1954 р. о. митрат Василь Гриник був арештований за звинуваченням у переховуванні українських повстанців. Священник перебував у в'язниці «Вронкі» біля Познані два роки і чотири місяці. Під час його відсутності комуністична влада закрила церкву св. Миколая. 16 липня 1968 р. на парафію призначили о. Михайла Вергуна, а о. митрата Василя Гриника перевели на служіння в Перемишль. У тих роках церквою в Циганеку паралельно користувалися також місцеві прихожани римо-католики, храм і плебанія продовжували перебувати у власності РКЦ. Церква була сильно пошкоджена внаслідок пожежі 11 червня 1978 р., коли вогонь знищив захристію та дах. Мобільне втручання та жертвовність парафіян уможливили швидку відбудову храму. М. Вергун закінчив свою працю в парафії Циганек 12 липня 1981 р. і теж переїхав до Перемишля.

На парафію в Циганеку 1990 р. прибули отці студити – ієромонахи Никодим Стецюра, Якуб Мадзелан та брат Мирон Спольский. 7 липня цього ж року помер Никодим Стецюра і був похований поблизу церкви. У 1993 р. служіння в парафії розпочав о. Богдан Дрозд – настоятель парафії св. Варфоломія у Гданську, який сюди доїжджав. Від 1995 р. до 2000 р. на парафії працював Ростислав Процюк, родом з України. З 27 лютого 2014 р. декретом Перемишльсько-Варшавського митрополита архієпископа Івана Мартиняка, адміністратором, а з 1 липня того ж року настоятелем парафії став о. Павло Потічний (Paprot et al., 2016, s. 116). Протягом 56 років у парафії відбулися суттєві зміни – значно зменшилась кількість парафіян у гмінах Маженцино і Осташево. Натомість збільшилася у надморських місцевостях – Стегна та Янтар. Парафія в Циганеку стала об'єднавчим центром для українців, з її теренів вийшло чимало видатних людей для українського суспільства та Греко-Католицької Церкви. За часів о. митрата Василя Гриника тут зростали майбутні громадські діячі і вчені родом з Корнів: Мирослав Вербовий з Осташева (був кур'єром о. Василя Гриника, перевозив для священників в Україні, що повернулися із заслання, одяг та іншу допомогу). Він же став довголітнім головним редактором газети «Наше слово» у Варшаві (1980–1992, 2002–2007) та

тижневика «Українське слово» у Києві (1999–2000); його ім'я носить стипендія на Факультеті журналістики Українського католицького університету у Львові; проф. Познанської політехніки Ярослав Вербовський з Гняздова; інженер Іван Матвійшин з Глобідци – випускник Краківської гірничо-металургійної академії. З цієї ж парафії походить кілька греко-католицьких священників: о. Богдан Степан, о. Андрій Вербовий (Канада), о. Григорій Назар, о. Ярослав Стороняк та о. Роман Стороняк (Парнікоза, 2019). У 2012 р. віряни святкували шістдесятиліття своєї парафії. Під час урочистості було відкрито пам'ятну дошку на честь першого настоятеля парафії – подвижника відбудови Греко-Католицької Церкви в Польщі Василя Гриника. Також можна було оглянути виставку вишивок, підготовану настоятелем. Представлені вишиванки – результат клопіткої праці гуртка з вишивання, який діяв у парафії 2016 р. для соціальної комунікації, розваги та реабілітації парафіян похилого віку. З 27 лютого 2014 р. декретом Перемишльсько-Варшавського митрополита архієпископа Івана Мартиняка адміністратором, а з 1 липня того ж року настоятелем парафії став о. Павло Потічний. Парафія об'єднала близько ста родин із Новодворського повіту й включала: місто і гміну Новий Двір, місто і гміну Криниця Морська, гміну Осташево, гміну Стегна, а також Штутово (Парнікоза, 2018b). Парафіяльний храм св. Миколая в 1961 р. вписано в реєстр архітектурних пам'яток держави. У 2002 р. церква і територія навкруги нього стали власністю греко-католицької парафії. З 2007 р. започатковано реставраційні роботи в храмі, під час яких змінено дах, зміцнено підвалину, поміняно дерев'яну конструкцію стін, оновлено вікна та електрику. У середині храму збережено інтер'єр XVII–XVIII ст.: три престоли, присвячені Богородиці, Святому Миколаю і Благовіщенню, Амвон, хор з органами, лавки, підлогу. У 2016 р. парафія отримала мощі Святого Йосафата Кунцевича, архієпископа Полоцького і Блаженного Мученика Йосафата Коциловського, єпископа Перемишльського (Церква Святого Миколая).

Після депортації 1947 р. та виникнення нових парафій на півночі та заході Польщі унікальні церкви на теренах Підляшшя, Надсяння, Лемківщини перейшли у власність РКЦ або ж були розграбовані та знищені, як це трапилося з церквою святого Архангела Михаїла (пол. *Cerkiew św. Michała Archanioła w Leszczawie Górnej*) – втрачена дерев'яна лемківська парафіяльна греко-католицька церква у селі Лещава-Горішня, в гміні Бірча Перемишльського повіту Підкарпатського воєводства на південному сході Польщі. Після депортації українців із села в 1944–1946 рр. та остаточної зачистки від українського населення внаслідок операції «Вісла» в 1947 р. храм не використовували, і він зруйнувався на межі 1970–1980-х років. На церковній території залишився лише занедбаний цвинтар (Церква святого Михаїла).

Інша доля спіткала церкву Різдва Пресвятої Богородиці у Любліні, знану як Тарношинська церква, яку побудовано ще у 1759 р. у селі Угринів на Сокальщині (зараз є експонатом «музею села» у Любліні, у ній також ведуть служби для місцевої греко-католицької громади). Невелика тридольна дерев'яна церква мандрувала польсько-українським прикордонням з XVIII ст., що було звичайною практикою того часу. У 1904 р. угриняни її продали – церква була розібрана і перенесена до Тарношина. Після Другої світової війни її покидали двічі: у межах акції «Вісла» мирян цієї греко-католицької церкви було депортовано; згодом, у 1960 р., храм покинули римо-католики, які зайняли церкву після виселення українців. Приреченою

на загибель святинєю зацікавилися Музей люблінського села та Фундація духовної культури прикордоння. Своєму новому життю церква завдячує, зокрема, парохів УГКЦ в Любліні, священникові Стефанові Батруху. Після довголітніх клопотань церкву перенесли до Любліна (Залітач, 2013).

Музейним експонатом стала також дерев'яна церква святого Дмитра – колись парафіяльна греко-католицька церква в селі Пяткова в гміні Дубецько-Перемишльського повіту в Підкарпатському воєводстві на південному сході Польщі. На перемичці головного входу видніється напис: «Передається та церква Року Божого 1732» (пол. Oddaje się tą cerkiew Roku Bożego 1732). Дату записано арабськими цифрами і кирилицею. Таку дату подають також шематизми ГКЦ. Аналіз архітектонічних ознак засвідчує, що це радше дата ремонту або перебудови церкви, а сама конструкція збудована значно раніше. Після війни та виселення українців й операції «Вісла» церкву не використовували, а весь її інвентар було пограбовано. Реставрована в 1958–1961 рр. вже як музейне надбання Музею народної архітектури в Сяноку (Церква святого Дмитра).

Вроцлавсько-Кошалінська єпархія. УГКЦ у Польщі разом із Перемишльсько-Варшавською архиєпархією і Ольштинсько-Гданською єпархією входили до складу Перемишльсько-Варшавської митрополії. До 25 листопада 2020 р. функціонувала Вроцлавсько-Гданська єпархія (створена 1 червня 1996 р.). Від початків у Вроцлавсько-Гданській єпархії, територія якої займала більшу частину Польщі, парафії були переважно на західних і північних територіях, оскільки в центральні частини Польщі українців не переселяли. З отриманням Україною незалежності зросла кількість трудових мігрантів до Польщі. Багато громадян України вибирали для праці, навчання та проживання в основному великі міста та промислові осередки в різних частинах Польщі, там, де легше знайти працю, житло або отримати кращу освіту. Очевидно, поселялися також на територіях, де раніше ніколи не проживали українці, виселені внаслідок акції «Вісла», а тому не було греко-католицьких душпастирств. УГКЦ намагалася опікуватися ними. Для того, щоб новоприбулі українці могли молитися своєю рідною мовою у своїй східній традиції, Церква старалася бути серед них, надаючи їм духовну, моральну та інтеграційну підтримку. Враховуючи виклики сьогодення, а саме потребу огорнути духовною опікою заробітчан, греко-католицькі єпископи Польщі шукали можливості утворювати нові парафії в місцях найбільшого скупчення новоприбулих. Ця потреба назріла дуже гостро, адже кількість українців невпинно зростала, особливо після повномасштабного російського вторгнення. Деякі статистики кінця 10-х років ХХІ ст. подають, що в Польщі протягом року проживало, працювало і навчалася приблизно 1,5 млн громадян України (Вроцлавсько-Кошалінська єпархія), частина з яких позиціонувала себе християнами греко-католиками. Зусиллями єпископа Володимира Ющак, працівників єпархіального уряду та запрошених з України священників, із січня 2017 р. на території Вроцлавсько-Гданської єпархії було утворено більше 20 нових душпастирських осередків для духовної опіки українських заробітчан та студентів. Для душпастирської праці серед новоприбулих владика Володимир, в порозумінні з українськими єпископами, запросив вісьмох священників із Івано-Франківської, Сокальсько-Жовківської та Коломийсько-Чернівецької єпархій.

Вроцлавсько-Кошалінська єпархія охопила західну частину Польщі. Загальна площа єпархії становить близько 113 401 км². Осідок єпископа у м. Вроцлаві

(Нижньосілезьке воєводство, Польща). Щодо географічного розташування, то Вроцлавсько-Кошалінська єпархія межує із Перемишльсько-Варшавською архієпархією УГКЦ на сході, з Ольштинсько-Гданською єпархією – на північному сході, із Апостольським екзархатом Греко-Католицької Церкви у Чеській Республіці – на півдні, із Апостольським екзархатом для українців-католиків візантійського обряду в Німеччині та країнах Скандинавії – на заході (Вроцлавсько-Кошалінська єпархія). На 2017 р. єпархія налічувала 25 000 вірян, 36 священників, серед них 1 ієромонах, 56 парафій, об'єднаних у 4 деканати (1 грудня 2017 р. додалося ще 2 деканати, 1 чернець і 8 черниць). Управління з 1999 р. здійснював Володимир Ющак (Eparchy of Wrocław-Koszalin).

До цієї єпархії входять сім деканатів. Зокрема, **Катовицький деканат** (декан Шимон Янковський) з парафіями: Успіння Пресвятої Богородиці в Катовіцах, Греко-католицька парафія в Бжегу (каплиця св. Ядвіги Сланської), св. Дмитра в Битомі, Матері Божої неустанної помочі в Ченстохові, капеланство в Домброві Гурничі (при костелі Матері Божої королеви Польщі), св. Трійці в Глівіце, в Явожно (Літургії проводяться в місцевому костелі), в Люблінці (зібрання парафіян в костелі св. Станіслава Костки), в Нисі (подібно богослужбові відправи в місцевій каплиці), Олкуш (Служби в костелі Доброго Пастиря), Преображення Господнього в Ополе (Богослужіння в каплиці при костелі Преображення), Греко-католицьке капеланство в Руді Шльонській (Кохловіце) (богослужіння в Санктуарії Матері Божої Люрдської в Руда Шльонська-Кохловіце), Греко-католицьке капеланство в Сосновці (служби в нижній каплиці при костелі св. Яцка), в Тихах (служіння в каплиці при костелі св. Кшиштофа), Греко-католицька капеланія в Заверці (богослужіння в костелі Пресвятої Діви Марії Королеви Польщі в Заверці) (Dekanat Katowicki). Як бачимо, більшість парафій не мала власних храмів, а богослужбові відправи відбувалися у місцевих костелах або каплицях. **Кошалінський деканат** (декан Роберт Роза) охоплює такі парафії: Успіння Пресвятої Богородиці (Кошалін), св. Георгія (Білогард), душпастирський центр в Голенові, Воздвиження Чесного Хреста (Інсько), Покрови Матері Божої (Колобжез), Преображення Господнього (Плонті), Введення в храм Пресвятої Богородиці (Славно), св. Йосафата мученика (Старград), Покров Матері Божої (Щецін), Архангела Михаїла (Свідвін), душпастирський центр (Швінойшці), апостолів Петра і Павла (Тшебятув) (Dekanat Koszaliński). **Познанський деканат** (декан о. Роман Кілик) об'єднав українські громади парафій: Опіки Матері Божої (Познань), Архангела Михаїла (Бидгош), св. Миколая (Каліш), Всіх Святих (Кенпно), Воздвиження чесного хреста (Валч) та душпастирські осередки у місцевостях Вроцлавок, Іновроцлав, Оборніки, Острів Велькопольський, Піла, Тарново-Подгурне (Dekanat Poznański). **Слупський деканат** (декан о. Ярослав Роман) має 10 парафій: м. Слупськ, м. Устка, м. Щецинек, м. Боболіце, м. Білий Бір, м. Белиця, м. М'єндзибуж, с. Барцино, м. М'єстко, м. Джев'яни (Dekanat Słupski). **Вроцлавський деканат** (декан о. Андрій Михалишин) налічує 10 парафій: катедральна парафія у м. Вроцлав, парафія на вул. Боровській у м. Вроцлав, м. Сьрода-Шльонська, м. Олава, м. Олесніца, м. Єльч-Лясковіце, м. Свідніца, м. Валбжих, м. Єлень-Ґура, м. Сехніце (Dekanat Wrocławski). **Зеленогірський деканат** (декан о. Андрій Бинзило) – 12 парафій: м. Зелена Ґура, м. Новогруд-Бобжанський, м. Шпротава, с. Ґузіце, м. Пшемкув, м. Ґлогув, м. Ґожув-Велькопольський, м. Сквежина, м. Стшельце-Краєнське, м. М'єндзижеч,

с. Позьжадло, м. Осецько (Dekanat Zielonogórski). **Легніцький деканат** – 7 парафій: м. Легніца, м. Любін, с. Хобеня, с. Земеніце, с. Патока, м. Болеславець, м. Волув (Вроцлавсько-Кошалінська єпархія).

Катедральним храмом Вроцлавсько-Кошалінської єпархії визначено собор Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста Господнього (собор св. Вінсента) у Вроцлаві (Нижньосілезьке воєводство, Польща). У 1997 р. там відбувся Міжнародний Євхаристійний Конгрес, і з цієї нагоди Святіший Отець Іван Павло II передав церкву Св. Вінсента першому єпископу Теодорові Майковичу та оголосив її церковним катедральним собором Вроцлавсько-Гданської єпархії УГКЦ. Парафія Греко-Католицької Церкви в Вроцлаві провела в 1997–1999 рр. необхідні ремонтно-реставраційні роботи, зокрема перекриття даху та облаштування для потреб східного обряду. Успішне завершення цієї праці стало можливим завдяки щирим намірам й організаторським здібностям о. мітрата Петра Крика, парафіяльного священника та адміністратора Вроцлавсько-Гданської єпархії. Щонеділі та по святах тут відбувалися служби українською мовою. При церкві діяло українське просвітницьке товариство, катехетична школа для молоді (Собор святого Вінсента). Окрім цього, віднедавна в єпархії почав діяти прокатедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці у м. Кошалін (Західнопоморське воєводство, Польща). На теренах єпархії є відоме відпустове місце – Чудотворна ікона Матері Божої «Мати скитальців» у церкві Різдва Пресвятої Богородиці, м. Білий Бір (Західнопоморське воєводство, Польща). У Вроцлавсько-Кошалінській єпархії працювала благодійна організація «Карітас». Окрім цього, на території Польщі видавали щомісячний католицький часопис «Благовіст» (Вроцлавсько-Кошалінська єпархія).

Наймолодша **Ольштинсько-Гданська єпархія** (єпископ Аркадій Трохановський) на півночі країни ввібрала деякі території Перемишльсько-Варшавської архієпархії та Вроцлавсько-Гданської єпархії. 25 листопада 2020 р. у Ватикані повідомили про те, що Папа Франциск створив Ольштинсько-Гданську єпархію візантійсько-українського обряду в Польщі (Rinunce e nomine, 2020), виокремивши для неї деякі території Перемишльсько-Варшавської архієпархії та Вроцлавсько-Гданської єпархії, та призначив першим єпархом всесечесного о. Аркадія Трохановського з духовенства Вроцлавсько-Гданської єпархії, до інтронізації якого новою єпархією керував як Апостольський адміністратор митрополит Євген Попович. Також зазначалося, що папа змінив назву Вроцлавсько-Гданської єпархії на Вроцлавсько-Кошалінську, а новостворену Ольштинсько-Гданську єпархію підпорядкував Перемишльсько-Варшавському митрополічому осідкові. Єпархія охопила загальну площу 90 075 км² із населенням 5 991 158 жителів. Її територія відповідала територіям десяти латинських дієцезій: Гданської, Пельплінської, Ельблонзької, Торунської, Плоцької, Вармінської, Ельцької, Ломжинської, Б'ялостоцької та Дрогичинської. До новоствореної єпархії ввійшли 43 парафій та душпастирські осередки, довірені 26 священникам, серед яких було 4 отці Чину Святого Василя Великого (Коцур, 2020).

Сучасні виклики, тенденції розвитку суспільства, політичні зміни та воєнні катаклізми активізували харитативну роботу громад. Із початком повномасштабного російського вторгнення на терени України УГКЦ у Польщі, співпереживаючи зі співвітчизниками та єдиновірцями трагедію війни, в перші дні почала провадити активну благодійну, гуманітарну місію, спрямовану на підтримку українських

біженців у Польщі та допомогу постраждалим українцям в Україні. Вроцлав став одним із центрів зупинки українських біженців на шляху в Західну Європу навесні 2022 р. У церковному приміщенні «Світлиця» на вул. Лацярській, 32 (ul. Łaciarska, 32) місцева парафіяльна громада підтримувала всіх осіб, які постраждали внаслідок війни. До «Світлиці» від небайдужих надходила гуманітарна допомога, люди зголошувалися прийняти до своїх осель біженців з України, надавали фінансові пожертви та інші форми допомоги. У «Світлиці» можна було придбати вареники й інші страви, які безперервно виробляли жінки-волонтерки. Пожертви використовували для закупівлі найбільш потрібних в Україні речей. Перед «Світлицею» постійно утворювалася черга мешканців Вроцлава, які хотіли підтримати своїми жертвами українців. Нагадаємо, що 26 лютого 2022 р. владика Володимир Ющак звернувся до вірян та усіх людей доброї волі із закликом про започаткування благодійної збірки. «Збір фондів в парафіях належить розпочати чим скоріше, від найближчої неділі, 27 лютого, та продовжувати його доти, доки буде така потреба. Зібрані фонди можна переслати на банківський рахунок Карітасу Вроцлавсько-Кошалінської єпархії або використовувати їх намісцях, у своїх чи сусідніх парафіях, якщо тільки буде така потреба. Прошу також про збірку медикаментів, які потрібні пораненим. Насамперед йдеться про еластичні бандажі-бинти, ліки першої допомоги, антибіотики, сухі та консервовані харчі, особистий одяг для чоловіків, засоби гігієни та дезінфекції, памперси та одяг і харчування для дітей. Не залишайтесь байдужими, коли у вогні війни горить Україна, коли гинуть і страждають її дочки і сини, в тому також її захисники», – йшлося у зверненні владика Володимира (Вроцлавська спільнота, 2022). Без сумніву, те, що сталось, викликало шок, здивування та тривогу вірян УГКЦ в Польщі, однак Церква активно закликала не падати духом та не втрачати надії. Це стало черговим приводом мобілізації, гуртування української діаспори, щоб підтримувати Україну і тих, хто через війну втік з України. Церква активно долучилася до волонтерського руху, організації життя, побуту втікачів, хворих та поранених у польських лікарнях. Карітаси трьох єпархій УГКЦ проводили фінансові збори для підтримки тих, хто найбільше цього потребував. Також Церква стала одним із рупорів для поляків і європейців з донесення інформації про беззаконня, яке вчинила Російська Федерація українському народові, та з вимогою його засудження демократичною спільнотою (Звернення єпископів). Велика кількість беззахисних жінок і дітей знайшла притулок у реколекційних будинках, пресвітеріях, релігійних будинках та інших осередках церковних юридичних осіб. Особливо допомагав польський Карітас, який з першого дня війни разом із Карітасом окремих єпархій, особливо прикордонних, надавав всю можливу допомогу постраждалим (Польща відкрила своє серце). За таких обставин Єпископ Володимир Ющак наголошував, що ГКЦ у Польщі перебуває в особливому становищі, оскільки більшість вірян мають українське походження чи то через акцію «Вісла», трудову еміграцію останніх років, чи через посилений напад Росії на Україну. «Тож це не лише співчуття до страждань, а й особистий досвід, адже у наших вірних є сім'ї. Іноді вони залишали сім'ї, щоб працювати тут і підтримувати їх на місці. Вже у перший день війни ми побачили велику мобілізацію, ці люди шукали можливості підтримати Україну. У всіх наших парафіях є фінансові та матеріальні збори коштів. Наприклад, у Вроцлаві ми

маємо прямі контакти з Україною і за потреби відправляємо туди вантажі», – зазначив єпископ Володимир Ющак. Крім того, біженців приймали вдома. Віряни організовувалися, обмінювалися інформацією про необхідну допомогу. Єпископ висловив подяку за відкритість і гостинність поляків, «які перед обличчям трагедії підтримували і вітали біженців у своїх домівках. Українці дуже вдячні і цінують цю допомогу». Він зазначив, що Україна не є однорідною країною за релігійною належністю, але в умовах війни всі борються з російським загарбником: «Ця війна, яка несе смерть і руйнування, водночас об'єднує цих людей у боротьбі за спільні цінності» (Єпископ Ющак-2).

Крім матеріальної, інформаційної, гуманітарної допомоги, яку надала Церква в останнє десятиліття, постала потреба і духовної опіки. Стрімке зростання українців у Польщі, зокрема греко-католиків, привело і до збільшення запиту на задоволення їхніх духовних потреб. Якщо у 1999 р. у кафедральному храмі у Вроцлаві відбувалася одна служба в неділю, на яку приходило до 150 вірян, то в останні роки таких Літургій у неділю відбувалося чотири у заповненому людьми храмі. У єпархіях створювалися нові душпастирські осередки, що переростали в спільноти та парафії, де зазвичай не було власних приміщень, а тому, безсумнівно, потрібна була співпраця та відкритість із боку РКЦ. Війна згуртувала всіх католиків: «Ми не питаємо у цих людей, якої вони віри. По-перше, їх слід вітати та обіймати, створюючи простір певної безпеки. Лише тоді слідує духовний аспект, тобто запрошення до молитви та вказівка на місця душпастирської допомоги. Кожен з нас – єпископів – має свою юрисдикцію і опікується довіреними громадами. Проте є сфери та події, які нас об'єднують. Ми повинні співпрацювати там, де це можливо», – наголосив владика РКЦ Кшиштоф Влодарчик. Серед головних викликів, що постали у роботі УГКЦ, була матеріальна допомога та інші завдання у роботі з українцями: «Йдеться про дах над головою для тих, хто залишив усе. Люди часто приходили в тому, в чому втекли. Росіяни використовують т. зв фосфорні бомби, які спляють все, навіть одяг. Слід також займатися освітою дітей та молоді. Польську мову знають не всі, тому в дистанційному навчанні беруть участь навіть найстарші. Серед тих, хто приходить, також багато невіруючих чи непрактикуючих. Вони досі дивляться на нас, роблять висновки і думають, чи варто бути християнином, східним католиком чи західним католиком», – зазначив єпископ Володимир Ющак (Єпископ Ющак-2).

Уже 6 квітня 2022 р. зібрана гуманітарна допомога Вроцлавсько-Кошалінської єпархії УГКЦ через благодійну акцію «Великодній пакунок для України» від єпархіального Карітасу дійшла до своїх адресатів на Київщину. Сім'ї на окремих парафіях готували пакети з продуктами харчування та предметами першої необхідності, які протягом двох тижнів систематично пересилали в різні регіони України, особливо туди, де відчувалися найбільші проблеми з доступом до їжі. Із Вроцлава та безпосередньо з інших місць єпархії відправлено 171 посилку до Києва, 63 – до Слов'янська, 115 – до Харкова, 50 – до Львова. Варто зазначити, що Карітас Вроцлавсько-Кошалінської єпархії під керівництвом о. Євгена Сухого, окрім їжі та одягу, дарував Україні ліки, аптечки, кровоспинні засоби та інші медикаменти. Часто це речі, надані через Карітас різними установами, а також окремими особами (Великодні пакунки). Поряд зі збором гуманітарної допомоги провадилися місійні

практики з прочанами, молоддю. 21 травня 2022 р. до Вроцлавського єпархіяльного собору прибуло біля трста прочан з різних парафій південних деканатів Вроцлавсько-Кошалінської єпархії. Серед прочан найбільшу групу становили діти і молодь з Польщі та України. Разом із молодим поколінням до Вроцлава прибули також їхні батьки, опікуни та священники – душпастирі, котрі працювали з дітьми і молоддю протягом останнього шкільного року. Проща проходила у межах організованої Молодіжним відділом Вроцлавсько-Кошалінської єпархії акції «Молитва дітей і молоді за Україну» (Діти і молодь).

Українські ієрархи УГКЦ у Польщі архієпископ Євген Попович, митрополит Перемишльсько-Варшавський, єпископ Вроцлавсько-Кошалінський Володимир Ющак та єпископ Ольштинсько-Гданський Аркадій Трохановський неодноразово зустрічалися з Послом України Василем Зваричем та обговорювали питання щодо надання опіки українським біженцям. Сторони обговорили актуальні питання діяльності єпархій УГКЦ у Польщі та узгодили плани щодо подальшої співпраці. Василь Зварич подякував за допомогу, яку Церква невпинно надавала українцям, підтримуючи душевні сили українського народу, покликаною захищати Батьківщину від російського агресора (Українські єпископи).

Відкриття нових парафій зазвичай супроводжувалося підтримкою місцевої влади. Як це було 13 листопада 2022 р. у Битомі, де офіційно створили парафію УГКЦ. Того дня до греко-католицької громади завітав владика Вроцлавсько-Кошалінський Володимир Ющак та очолив Божественну Літургію. На богослужінні було понад сто осіб. Літургія завершилась молитвою за Україну «Боже великий, єдиний» і спільною фотографією парафіяльної спільноти з владикою та присутніми священниками й семінаристами. До фотографії приєдналась також сенаторка Галіна Б'єда, яка від початку війни в Україні сильно підтримувала українську спільноту на Горішній Сілезії (Нова єпархія). Зазвичай саме парафіяльні церкви та будинки при них стали місцем зустрічі, комунікації, обговорення проблем українців-греко-католиків, як і в Битомі. Тут, при храмі, є приміщення, в якому відбувалися різні заходи і зустрічі, щодня проводилися заняття, репетиції дитячого хору та хору дорослих парафіян. Окрім того, розмістили волонтерську точку і вели катехизацію для дорослих. У кожен п'ятницю відбувалися молодіжні чування. Від початку війни тут створили постійне місце допомоги біженцям з України. У Старгарді існувала українська домівка, з якої могли скористатися прибулі до Польщі громадяни України. «Об'єднання Українців» і парафія спільно створили «Комітет допомоги Україні», який на території міста проводив активну працю, завідував складом та відправляв автомобілі з гуманітарною допомогою, ніколи не зупиняючись на певному етапі своєї діяльності (Старгард). Ще одним засобом комунікації, згуртування греко-католиків у Польщі завжди були спільні прощі, також і в 2022 р. Серед наймасовіших 22 липня відбулась традиційна загальноцерковна проща на святу гору Явір, на Лемківщині. Більшість прочан становили прибулі в Бескиди, а також ті, хто приїхав на Лемківську Ватру, мешканці північних і західних земель Польщі, численні воєнні біженці з України та місцеві парафіяни (Проща).

Традиційними у практиці церковного життя стали щорічні вшанування пам'яті українців – жертв репресій, війн у пам'ятних для українців місцях. 13 серпня 2022 р. прочани з Вроцлава, Кемпна та місцеві парафіяни молились у місті Каліш перед

чудотворною іконою Святого Йосифа Обручника та на Українському військовому цвинтарі, де поховані вояки Армії УНР. Акцію УГКЦ використано для актуалізації проблем сьогодення, адже, як і сто років тому, сьогодні волю України потрібно захищати ціною крові. І тепер, і на початку ХХ ст. ворог є тим самим. З війною також часто пов'язана еміграція та вимога покинути свій дім і свою Батьківщину. Военні біженці наражені на багато небезпек, зокрема на асиміляцію та втрату своєї ідентичності. На жаль, після ста років у Каліші майже не залишилось колись сильної української спільноти (Вшанування; Іванкова-Стецюк, 2010, с. 31; Іванкова-Стецюк, 2011, с. 43; Іванкова-Стецюк, 2012, с. 56). Звичними стали панахиди за участі духовенства УГКЦ біля пам'ятника жертвам колишнього т. зв. Центрального табору праці в м. Явожно, у Верхній Сілезії, де восени 2022 р. проходили центральні відзначення 75-ї річниці акції «Вісла». Саме тут, у місті Явожно, після закінчення Другої світової війни комуністична влада ув'язнила 3821 українця – чоловіків, жінок, дітей та священників. Організаторами вшанування роковин акції «Вісла» стали Головна управа Об'єднання українців у Польщі та Греко-католицька парафія в Катовіцах, яка під проводом свого пароха о. Шимона Янковського щорічно проводить моління за Жертв акції «Вісла» та за всіх в'язнів колишнього табору праці в Явожно. Аналогічні акції традиційно відбувалися поблизу пам'ятника жертвам Центрального табору праці в Явожно, який був відкритий президентами Польщі й України – Александром Квасьневським та Леонідом Кучмою 23 травня 1998 року. Пам'ятник стоїть у лісі, на території, де колись був концтабір, при стежці, яка з'єднує два місцеві селища – Подленже і Стале. Друга частина заходу відбувалася в Молодіжному будинку культури в Явожно, де учасники вшанування 75-ї річниці акції «Вісла» мали нагоду подивитися театральну виставу, організовану молоддю з Перемишля. Зміст цієї вистави був пов'язаний з актуальними подіями війни в Україні (Єпископи УГКЦ).

Важливим напрямком харитативної діяльності церкви є освітнє спрямування. Одним із ключових актів на цій ниві у рік повномасштабної агресії Росії в Україні стало заснування Фундації Українського католицького університету в Польщі з осередком у м. Вроцлаві. Засновниками Фундації УКУ в Польщі стали отець-ректор УКУ Богдан Прах, єпарх Вроцлавсько-Кошалінський владика Володимир Ющак та Рафал Дуткевич (Rafał Dutkiewicz), польський політик і підприємець, який обіймав посаду президента Вроцлава від 2002 р. до 2018 р. Обидва є почесними сенаторами Українського католицького університету та добре обізнані з його місією і діяльністю, адже, на їхнє переконання, Український католицький університет має бути там, де є українці, де вони потребують духовної та інтелектуальної підтримки. У Польщі вже діє багато українських і польських волонтерських, громадських організацій, з якими фундація може співпрацювати. За словами владика Володимира Ющака, якщо до повномасштабної війни у Вроцлаві мешкало понад 100 тис. українців, то 2022 р. – більше 300 тис. «Частина з них повернеться до України. Але частина, мабуть, залишиться. Тому присутність УКУ у Вроцлаві матиме велике значення для української громади. Такого роду інституція, як УКУ покликана формувати та берегти українську громаду у Вроцлаві й регіоні», – наголосив владика. Серед завдань Фундації УКУ в Польщі є розвиток науки, побудова спільноти, підтримка України і розширення контактів у Європі. Отець-ректор Богдан Прах також зазначив, що, розширюючи діяльність в інших містах і країнах, УКУ

продовжує традицію свого засновника Патріарха Йосифа Сліпого, який прагнув творити науково-освітні осередки у тих куточках світу, де є українські громади. Нині осередки УКУ діють у Великій Британії (Український інститут в Лондоні), США і Канаді (Ukrainian Catholic University Foundation) (УКУ).

Після 1947 р. ГКЦ у Польщі постала в реаліях розпорошення вірян, припинення існування абсолютної більшості парафій, відсутності церковного управління, фактичної заборони. Священники і віряни мали практичні проблеми проживання / виживання на нових місцях, а також обмежені, спорадичні контакти з владикою Іваном Бучком, апостольським візитатором для українців-католиків у західній Європі та Йосифом Сліпим. Позбувшись реального заступництва вищих ієрархів, священники УГКЦ опинилися в лоні «конкурентів» із РКЦ. Тому перед ними постав непростий вибір переходу в латинство, двообрядовість або збереження свого звичаю з ризиком бути позбавленим засобів для існування, а то й ув'язненим. Завдяки самопожертві духівників (М. Ріпецькому, В. Гринику та іншим) релігійні відправи на колишніх німецьких землях у католицьких костелах у східному обряді стали не лише виявом релігійної належності, але й протидії асиміляційній політиці польської прокомуністичної влади щодо депортованих. Слушною є періодизація повоєнної історії УГКЦ у Польщі, яку подає вчений Ігор Галагіда: 1947–1957 рр. – це період від Акції «Вісла» і знищення структур УГКЦ до часткового відродження внаслідок політичних перетворень. Якраз 1957 р., тобто у згоді з державними й політичними подіями, о. Василь Гриник, о. Мирослав Ріпецький, о. Микола Денько та о. Іван Балик почали прибувати з візитами до Примаса Стефана Вишинського. Вони потрапили в час, який спершу грав не на їхню користь, але згодом це змінилося. За правління В. Гомулки, який повернувся до антирелігійної, хоч не такої жорстокої, як у сталінські роки, політики, ця збережена група кліру дала змогу сформувати нове покоління священників. Нелегко налагоджувалося співжиття громад УГКЦ та РКЦ. За згодою Примаса Польщі та завдяки підтримці Ватикану греко-католики зберегли свою ідентичність, незважаючи на місцеві поборювання влади. На переломі тисячоліть УГКЦ у Польщі нарешті здобула визнання і розбудувала структури нових єпархій. Якщо раніше осередки УГКЦ базувалися навколо центрів переселення українців часів акції «Вісла», то тепер нові парафії виникали у великих містах, промислових центрах, де працювало сотні тисяч українських заробітчан. Нова хвиля міграції, пов'язана з російсько-українською війною, актуалізувала чергові виклики перед Церквою і включила її структури в харитативну працю, гуманітарну підтримку мільйонів біженців.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Бабинський, А. (2017). *Історія УГКЦ за 90 хвилин*. Львів.

Бадяк, В. (2003). Про деякі питання національної праці владики Йосафата Коциловського. *Вісник Любачівщини*, 8. Львів.

Великодні пакунки для України від Вроцлавсько-Кošалінської єпархії дійшли до своїх адресатів. <https://synod.ugcc.ua/data/velykodni-pakunky-dlya-ukrainy-vid-vrotslavsko-koshalinskoy-parhiy-diyshly-do-svoyh-adresativ-8825/>

Вроцлавська спільнота підтримує Україну. (2022, 1 березня). <https://synod.ugcc.ua/data/vrotslavska-spilnota-pidtrymu-ukraynu-8258/>

Вроцлавсько-Кошалінська єпархія. <https://synod.ugcc.ua/church-structure/vrotslavsko-koshalinska-parhiya-22/>

Вшанування: У Вроцлавсько-Кошалінській єпархії молитовно вшанували вояків УНР. <https://synod.ugcc.ua/data/u-vrotslavsko-koshalinskiy-parhiy-molytovno-vshanuvaly-voyakiv-unr-9823/>

Галагіда, І. (2014, 23 лютого). Багатозначна історія УГКЦ у Польщі. *Наше слово*, 8. <https://nasze-slowo.pl/bagatoznachna-istoriya-ugkts-u-polshhi/>

Галагіда, І. (2017). *«І вас переслідувати будуть ...»: штрихи до історії репресій проти Української Греко-Католицької Церкви в Польщі у 1944–1957 рр.* Львів: Видавництво Українського католицького університету.

Діти і молодь з Польщі та України каталися на кораблі та молились у Вроцлавському соборі за мир. <https://synod.ugcc.ua/data/dity-i-molod-z-polshchi-ta-ukraynu-katalysya-na-korabli-ta-molylys-u-vrotslavskomu-sobori-za-myr-9204/>

Лаба, В. (упоряд.). (1996). *Документи до історії Української Греко-Католицької Церкви у Польщі у 1947–1960-х роках (З архіву о. митрата Мирослава Ріпецького)*. Львів.

Дрозд, Р. (2020). *Вигнали і забрали. Позбавлення українців їхньої малої батьківщини в комуністичній Польщі*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ.

Залітач, Л. (2013, 10 серпня). Тарношинська церква – перлина Любліна. <http://www.polradio.pl/5/118/Artykul/144005%2C%D0%A2%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%88%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B0-%D0%BF%D0%B5%D1%80-%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0-%D0%9B%D1%8E%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0>

Звернення єпископів Перемисько-Варшавської митрополії УГКЦ про молитву у зв'язку зі збройним нападом Росії на Україну. <https://synod.ugcc.ua/data/zvernen-nya-pyskopiv-peremysko-varshavskoy-mytropoliy-ugkts-pro-molytvu-u-zvyazku-zi-zbroynym-napadom-rosiy-na-ukraynu-8260/>

Єпископ Юшак-1: Єпископ Володимир Юшак про залучення греко-католиків до допомоги біженцям. <https://synod.ugcc.ua/data/pyskop-volodymyr-yushchak-pro-zaluchennya-greko-katolykiv-do-dopomogy-bizhentsyam-8510/>

Єпископ Юшак-2: Єпископ Володимир Юшак: Я бачу розвиток греко-католицьких громад і необхідність створення нових. <https://synod.ugcc.ua/data/pyskop-volodymyr-yushchak-ya-bachu-rozvytok-greko-katolytskyh-gromad-i-neobhidnist-stvorennya-novyh-8744/>

Єпископи УГКЦ взяли участь у відзначенні 75-ої річниці акції «Вісла» у м. Явожно (Польща). <https://synod.ugcc.ua/data/pyskopy-ugkts-vzyaly-uchast-u-vidznachenni-75-oy-richnytsi-aktsiy-visla-u-m-yavozhno-polshcha-10066/>

Іванкова-Стецюк, О. (2010). *Спільнота як дім: матеріали дослідницького проекту «Церковна громада як активна форма організації життя українців в умовах трудової міграції»*. Львів.

Іванкова-Стецюк, О. (2011). *Виклики та адаптаційні резерви полілокальних родин українських трудових мігрантів*. Львів.

Іванкова-Стецюк, О. (2012). *Церква у просторі міграції: етнокультурні ресурси та соціоінтегративний потенціал релігійних спільнот українців*. Львів: Артос.

Козак, М. (2007). *Невтомний душпастир (о. кан. Володимир Боровець)*. Перемишль; Щецин; Львів.

Коцур, Т. (2020). Папа створив нову єпархію УГКЦ в Польщі та призначив першого Єпарха. <https://www.vaticannews.va/uk/church/news/2020-11/nova-eparhia-ugkc-v-polshchi.html>

Лабінська-Снігур, Л. (2017). *Вірні до кінця: мученики й ісповідники віри ХХ століття*. 2-ге вид., доп. Львів.

Литвин, М. (відп. ред.). (2017). Українсько-польські відносини. *Новітня доба*. Львів.

Машак, Ю. (2011, 18 квітня). *о. Іван Яремін*. http://www.bazylianie.pl/?option=com_content&view=article&id=1421

Нова єпархія: У Польщі створили нову єпархію УГКЦ. <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3145991-u-polsi-stvorili-novu-eparhiu-ugkc.html>

Парнікоза, І. *Нова українська греко-католицька церква в Ельблонгу*. https://www.pslava.info/ElblongM_elblag-nova-cerkva,326580.html

Парнікоза, В. (2018, 26 листопада). *Українці в околицях Ельблонга: початки спільноти*. <https://web.archive.org/web/20190718222848/http://expedicia.org/ukrainci-na-elblonzkiy-visochini-i/>

Парнікоза, В. (2019, 13 серпня). *Український центр на Віслянських Жулавах – церква Святого Миколая в Желіхово*. <https://web.archive.org/web/20200919091619/https://expedicia.org/ukrainskiy-centr-na-vislyanskikh-zhul/>

«Польща відкрила своє серце для всіх, хто потребує допомоги»: єпископи УГКЦ у Польщі подякували своїм співбратам. <https://synod.ugcc.ua/data/polshcha-vidkryla-svo-sertse-dlya-vsih-hto-potrebu-dopomogy-pyskopy-ugkts-u-polshchi-podyakuvaly-svoym-spivbratam-8511/>

Перемисько-Варшавська архиєпархія УГКЦ. (а) <https://web.archive.org/web/20191007230303/http://cerkiew.org/historia/>

Перемисько-Варшавська архиєпархія УГКЦ. (b) <http://cerkiew.org/ua/%d1%81%d1%8f%d0%bd%d1%96%d1%86%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9-%d0%b4%d0%b5%d0%ba%d0%b0%d0%bd%d0%b0%d1%82/>

Прах, Б. (2015). *Духовенство Перемиської єпархії та апостольської адміністрації Лемківщини*: у 2 т. (Т. 1: Біографічні нариси (1939–1989)). Львів.

Проща: У Польщі за участі українських біженців відбулася загальноцерковна проща греко-католиків на святу гору Явір. <https://synod.ugcc.ua/data/u-polshchi-za-uchasti-ukraynskiyh-bizhentsiv-vidbulasya-zagalnotserkovna-proshcha-greko-katolykiv-na-svyatu-goru-yavir-9657/>

Рубльова, Н. (2009). Коциловський Йосафат. В В. А. Смолій (гол. редкол.). *Енциклопедія історії України*: у 10 т. 5. Київ: Наукова думка.

Собор святого Вінсента. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%80_%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%92%D1%96%D0%BD%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0

Старгард: відзначення 65-ліття парафії за участі владики Володимира Ющак та біженців з України. <https://synod.ugcc.ua/data/>

stargard-vidznachennya-65-litty-a-parafiy-za-uchasti-vladyky-volodymyra-yushchakata-bizhentsiv-z-ukrayny-10780/

Стороняк, Р. о. (2012). Зберегти Церкву. Отець Василь Гриник – головна постанова УГКЦ в повоєнній Польщі. *Патріярхат. Греко-католицьке аналітичне видання*, 4(431). <https://web.archive.org/web/20190816055406/http://www.patriarkhat.org.ua/statti-zhurnaluzberehty-tserkvu-otets-vasyl-hrynyk-holovna-postat-uhkts-upovojennij-polschi/>

Українські єпископи зустрілися із Послом України у Польщі. <https://synod.ugcc.ua/data/ukraynski-pyskopy-zustrilysya-iz-poslom-ukrayny-u-polshchi-10654/>

УКУ: Український католицький університет відкриває осередок у Польщі. <https://synod.ugcc.ua/data/ukraynskyu-katolytskyu-universytet-vidkryva-oseredok-u-polshchi-9860/>

Церква святого Дмитра в Пятковій. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B0_%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%94%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B0_%D0%B2_%D0%9F%D1%8F%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B9

Церква святого Миколая. <https://map.ugcc.ua/view/246-tserkva-svyatogo-mykola-tsyganok-polshcha>

Церква святого Михаїла Архангела в Лещаві-Горішній. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B0_%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D1%97%D0%BB%D0%B0_%D0%90%D1%80%D1%85%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%B5%D0%BB%D0%B0_%D0%B2_%D0%9B%D0%B5%D1%89%D0%B0%D0%B2%D1%96-%D0%93%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%96%D0%B9

Шептицький, К. (2018). *Листи до рідного брата Станіслава графа Шептицького та родини 1881–1945 рр.* (І. Матковський, пер. з пол.). Львів.

Dekanat Katowicki. <https://www.cerkiew.net.pl/parafie-i-dekanaty/dekanat-katowicki/>

Dekanat Koszaliński. <https://www.cerkiew.net.pl/parafie-i-dekanaty/dekanat-koszalinski/>

Dekanat Poznański. <https://www.cerkiew.net.pl/parafie-i-dekanaty/dekanat-poznanski/>

Dekanat Słupski. <https://www.cerkiew.net.pl/parafie-i-dekanaty/dekanat-slupski/>

Dekanat Wrocławski. <https://www.cerkiew.net.pl/parafie-i-dekanaty/dekanat-wroclawski/>

Dekanat Zielonogórski. <https://www.cerkiew.net.pl/parafie-i-dekanaty/dekanat-zielonogorski/>

Eparchy of Wrocław-Koszalin (Ukrainian). <https://web.archive.org/web/20210115171852/http://catholic-hierarchy.org/diocese/dwkuk.html>

Hałagida, I. (2013). *Między Moskwą, Warszawą i Watykanem. Dzieje Kościoła grekokatolickiego w Polsce w latach 1944–1970.* Warszawa.

Kopiczko, A. (2006). Duchowieństwo grekokatolickie w diecezji warmińskiej 1947–1960 – między akomodacją a odrębnością. In M. Melnyk (red.), *Kościół grekokatolicki na Warmii i Mazurach. Wobec doświadczeń przeszłości i przemian społeczno-politycznych w Polsce.* Olsztyn.

PARAFIA GRECKOKATOLICKA W CYGANKU ŚWIĘTOWAŁA 60. LECIE ISTNIENIA. https://web.archive.org/web/20180716170040/http://www.cerkiew.net.pl/Wiadomosci/wiadomoscjedna.php?polaczenie=wiad_1346100586&cerkiew=cerkiewhttps://www.cyganek.ndg.pl/60-lecie-parafii-w-cyganku/

Sroka, A. (red.). (2009). *Parafii Greckokatolickiej p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Pasłęku 1959–2009*. Pasłęk.

Premisliensis-Varsaviensis ritus byzantini ucraini. <http://www.catholic-hierarchy.org/diocese/dpwuk.html>

Rinunce e nomine, 25.11.2020. <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2020/11/25/0609/01430.html#OLSZ>

Paprot A., Linda-Grycza K., Buliński T. (red. nauk.). (2016). *Wielokulturowe Pomorze. Ukraińcy i ich dziedzictwo kulturowe na Żuławach i Powiślu*: Gdańsk; Nowy Dwór Gdański.

Wojewoda, Z. (1994). *Zarys historii Kościoła greckokatolickiego w Polsce w latach 1944–1989*. Kraków: Nomos.

REFERENCES

Babynskyi, A. (2017). *Istoriia UHKTs za 90 khvylyn*. Lviv (in Ukrainian).

Badiak, V. (2003). Pro deiaki pytannia natsionalnoi pratsi vladyky Yosafata Kotsylovskoho. *Visnyk Liubachivshchyny*, 8. Lviv (in Ukrainian).

Velykodni pakunky dlia Ukrainy vid Vrotslavsko-Koshalinskoï yeparkhii diishly do svoikh adresativ. <https://synod.ugcc.ua/data/velykodni-pakunky-dlya-ukrainy-vid-vrotslavsko-koshalinskoy-parhiy-diyshly-do-svoyh-adresativ-8825/> (in Ukrainian).

Vrotslavska spilnota pidtrymuie Ukrainu. (2022, Berezen 1). <https://synod.ugcc.ua/data/vrotslavska-spilnota-pidtrymu-ukrainu-8258/> (in Ukrainian).

Vrotslavsko-Koshalinska yeparkhiia. <https://synod.ugcc.ua/church-structure/vrotslavsko-koshalinska-parhiya-22/> (in Ukrainian).

U Vrotslavsko-Koshalinskii yeparkhii molytovno vshanuvaly voiakiv UNR. <https://synod.ugcc.ua/data/u-vrotslavsko-koshalinskiy-parhiy-molytovno-vshanuvaly-voyakiv-unr-9823/> (in Ukrainian).

Halahida, I. (2014, Liutyi 23). Bahatoznachna istoriia UHKTs u Polshchi. *Nashe slovo*, 8. <https://nasze-slowo.pl/bagatoznachna-istoriya-ugkts-u-polshchi/> (in Ukrainian).

Halahida, I. (2017). «*I vas peresliduvaty budut ...*»: *shtrykhy do istorii represii proty Ukrainskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy v Polshchi u 1944–1957 rr*. Lviv: Vydavnytstvo Ukrainskoho katolytskoho universytetu (in Ukrainian).

Dity i molod z Polshchi ta Ukrainy katalysia na korabli ta molylys u Vrotslavskomu sobori za myr. <https://synod.ugcc.ua/data/dity-i-molod-z-polshchi-ta-ukrainy-katalysyana-korabli-ta-molylys-u-vrotslavskomu-sobori-za-myr-9204/> (in Ukrainian).

Laba, V. (Comp.). (1996). *Dokumenty do istorii Ukrainskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy u Polshchi u 1947–1960-kh rokakh (Z arkhivu o. mytrata Myroslava Ripetskoho)*. Lviv (in Ukrainian).

Drozd, R. (2020). *Vyhnyaly i zabraly. Pozbavlennia ukraintsiv yikhnoi maloï batkivshchyny v komunistychnii Polshchi*. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV (in Ukrainian).

Zalitach, L. (2013, Serpen 10). Tarnoshynska tserkva – perlyna Liublina. <http://www.polradio.pl/5/118/Artykul/144005%2C%D0%A2%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%88%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B0-%D0%BF%D0%B5%D1%80-%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0-%D0%9B%D1%8E%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0> (in Ukrainian).

Zvernennia yepyskopiv Peremysko-Varshavskoi mytropolii UHKTs pro molytvu u zviazku zi zbroinym napadom Rosii na Ukrainu. <https://synod.ugcc.ua/data/zvernennya-pyskopiv-peremysko-varshavskoy-mytropolij-ugkts-pro-molytvu-u-zvyazku-zi-zbroynym-napadom-rosiy-na-ukraynu-8260/> (in Ukrainian).

Yepyskop Volodymyr Yushchak pro zaluchennia hreko-katolykiv do dopomohy bizhentsiam. <https://synod.ugcc.ua/data/pyskop-volodymyr-yushchak-pro-zaluchennya-greko-katolykiv-do-dopomogy-bizhentsyam-8510/> (in Ukrainian).

Yepyskop Volodymyr Yushchak: Ya bachu rozvytok hreko-katolytskykh hromad i neobkhidnist stvorennia novykh. <https://synod.ugcc.ua/data/pyskop-volodymyr-yushchak-ya-bachu-rozvytok-greko-katolytskykh-gromad-i-neobhidnist-stvorennya-novykh-8744/> (in Ukrainian).

Yepyskopy UHKTs vzialy uchast u vidznachenni 75-oi richnytsi aktsii «Visla» u m. Yavozhno (Polshcha). <https://synod.ugcc.ua/data/pyskopy-ugkts-vzaly-uchast-u-vidznachenni-75-oy-richnytsi-aktsiy-visla-u-m-yavozhno-polshcha-10066/> (in Ukrainian).

Ivankova-Stetsiuk, O. (2010). *Spilnota yak dim: materialy doslidnytskoho projektu «Tserkovna hromada yak aktyvna forma orhanizatsii zhyttia ukraintsev v umovakh trudovoi mihratsii»*. Lviv (in Ukrainian).

Ivankova-Stetsiuk, O. (2011). *Vyklyky ta adaptatsiini rezervy polilokalnykh rodyn ukrainskykh trudovykh mihrantiv*. Lviv (in Ukrainian).

Ivankova-Stetsiuk, O. (2012). *Tserkva u prostori mihratsi: etnokulturni resursy ta sotsiointehratyvnyi potentsial relihiinykh spilnot ukraintsev*. Lviv: Artos (in Ukrainian).

Kozak, M. (2007). *Nevtomnyi dushpastyr (o. kan. Volodymyr Borovets)*. Peremyshl; Shchetsyn; Lviv (in Ukrainian).

Kotsur, T. (2020). Papa stvoriv novu yeparkhiiu UHKTs v Polshchi ta pryznachyv pershoho Yeparkha. <https://www.vaticannews.va/uk/church/news/2020-11/nova-yeparkhia-ugkc-v-polshchi.html> (in Ukrainian).

Labinska-Snihur, L. (2017). *Virni do kintsia: muchenyky y ispovidnyky viry KhKh stolittia*. 2-he vyd., dop. Lviv (in Ukrainian).

Lytvyn, M. (Ed.). (2017). *Ukrainsko-polski vidnosyny. Novitnia doba*. Lviv (in Ukrainian).

Mashchak, Yu. (2011). o. Ivan Yaremin. 18 kvitnia 2011. http://www.bazylianie.pl/?option=com_content&view=article&id=1421 (in Ukrainian).

U Polshchi stvorily novu yeparkhiiu UHKTs. <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3145991-u-polsi-stvorili-novu-eparhiu-ugkc.html> (in Ukrainian).

Parnikoza, I. *Nova ukrainska hreko-katolytska tserkva v Elblonhu*. https://www.pslava.info/ElblongM_elblag-nova-cerkva%2C326580.html (in Ukrainian).

Parnikoza, I. (2018, Lystopad 26). *Ukraiintsi v okolytsiakh Elblonha: pochatky spilnoty*. <https://web.archive.org/web/20190718222848/http://expedicia.org/ukrainci-na-elblonzkiy-visochini-i/> (in Ukrainian).

Parnikoza, I. (2019, Serpen 13). *Ukrainskyi tsentr na Vislianskykh Zhulavakh – tserkva Sviatoho Mykolaia v Zhelikhovo*. <https://web.archive.org/web/20200919091619/https://expedicia.org/ukrainskiy-centr-na-vislyanskikh-zhul/> (in Ukrainian).

«Polshcha vidkryla svoje sertse dlia vsikh, khto potrebuie dopomohy»: yepyskopy UHKTs u Polshchi podiakuvaly svoim spivbratam. <https://synod.ugcc.ua/data/polshcha-vidkryla-svo-sertse-dlya-vsikh-hto-potrebu-dopomogy-pyskopy-ugkts-u-polshchi-podyakuvaly-svoym-spivbratam-8511/> (in Ukrainian).

Peremysko-Varshavska arkhyieparkhiia UHKTs. (a) <https://web.archive.org/web/20191007230303/http://cerkiew.org/historia/> (in Ukrainian).

Peremysko-Varshavska arkhyieparkhiia UHKTs. (b) <http://cerkiew.org/ua/%d1%81%d1%8f%d0%bd%d1%96%d1%86%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9-%d0%b4%d0%b5%d0%ba%d0%b0%d0%bd%d0%b0%d1%82/> (in Ukrainian).

Prakh, B. (2015). *Dukhovenstvo Peremyskoi yeparkhii ta apostolskoi administratsii Lemkivshchyny*: u 2 t. (T. 1: Biohrafichni narisy (1939–1989)). Lviv (in Ukrainian).

U Polshchi za uchasti ukrainskykh bizhentsiv vidbulasia zahalnotserkovna proshcha hreko-katolykiv na sviatu horu Yavir. <https://synod.ugcc.ua/data/u-polshchi-za-uchasti-ukraynskykh-bizhentsiv-vidbulasya-zagalnotserkovna-proshcha-greko-katolykiv-na-svyatu-goru-yavir-9657/> (in Ukrainian).

Rublova, N. (2009). Kotsylovskiy Yosafat. In A. Smolii (Ed.), *Entsyklopediia istorii Ukrainy*: u 10 t., 5. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Sobor sviatoho Vinsenta. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%80_%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%92%D1%96%D0%BD%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0 (in Ukrainian).

Starhard: vidznachennia 65-littia parafii za uchasti vладыky Volodymyra Yushchaka ta bizhentsiv z Ukrainy. <https://synod.ugcc.ua/data/stargard-vidznachennya-65-littya-parafiy-za-uchasti-vладыky-volodymyra-yushchaka-ta-bizhentsiv-z-ukrayny-10780/> (in Ukrainian).

Storoniak, R. (2012). Zberehty Tserkvu. Otets Vasyl Hrynyk – holovna postat UHKTs v poviennii Polshchi. *Patriiarkhat. Hreko-katolytske analitychne vydannia, 4(431)*. <https://web.archive.org/web/20190816055406/http://www.patriyarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/zberehty-tserkvu-otets-vasyl-hrynyk-holovna-postat-uhkts-u-povojennij-polschi/> (in Ukrainian).

Ukrainski yepyskopy zustrilysia iz Poslom Ukrainy u Polshchi. <https://synod.ugcc.ua/data/ukraynski-pyskopy-zustrilysya-iz-poslom-ukrayny-u-polshchi-10654/> (in Ukrainian).

Ukrainskyi katolytskyi universytet vidkryvaie oseredok u Polshchi. <https://synod.ugcc.ua/data/ukraynsky-katolytsky-universytet-vidkryva-oseredok-u-polshchi-9860/> (in Ukrainian).

Tserkva sviatoho Dmytra v Piatkovii. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B0_%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%94%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B0_%D0%B2_%D0%9F%D1%8F%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B9 (in Ukrainian).

Tserkva sviatoho Mykolaia. <https://map.ugcc.ua/view/246-tserkva-svyatogo-mykolaia-tsyganok-polshcha> (in Ukrainian).

Tserkva sviatoho Mykhaila Arkhaneli v Leshchavi-Horishnii. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B0_%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D1%97%D0%BB%D0%B0_%D0%90%D1%80%D1%85%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%B5%D0%BB%D0%B0_%D0%B2_%D0%9B%D0%B5%D1%89%D0%B0%D0%B2%D1%96-%D0%93%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%96%D0%B9 (in Ukrainian).

Sheptytskyi, K. (2018). *Lysty do ridnoho brata Stanislava hrafa Sheptytskoho ta rodyny 1881–1945 rr.* (I. Matkovsky, Trans). Lviv (in Ukrainian).

Dekanat Katowicki. <https://www.cerkiew.net.pl/parafie-i-dekanaty/dekanat-katowicki/> (in Polish).

Dekanat Koszaliński. <https://www.cerkiew.net.pl/parafie-i-dekanaty/dekanat-koszalinski/> (in Polish).

Dekanat Poznański. <https://www.cerkiew.net.pl/parafie-i-dekanaty/dekanat-poznanski/> (in Polish).

Dekanat Słupski. <https://www.cerkiew.net.pl/parafie-i-dekanaty/dekanat-slupski/> (in Polish).

Dekanat Wrocławski. <https://www.cerkiew.net.pl/parafie-i-dekanaty/dekanat-wroclawski/> (in Polish).

Dekanat Zielonogórski. <https://www.cerkiew.net.pl/parafie-i-dekanaty/dekanat-zielonogorski/> (in Polish).

Eparchy of Wrocław-Koszalin (Ukrainian). <https://web.archive.org/web/20210115171852/http://catholic-hierarchy.org/diocese/dwkuk.html> (in English).

Hałagida, I. (2013). *Między Moskwą, Warszawą i Watykanem. Dzieje Kościoła grekokatolickiego w Polsce w latach 1944–1970.* Warszawa (in Polish).

Kopiczko, A. (2006). Duchowieństwo grekokatolickie w diecezji warmińskiej 1947–1960 – między akomodacją a odrębnością. In M. Melnyk (red.), *Kościół grekokatolicki na Warmii i Mazurach. Wobec doświadczeń przeszłości i przemian społeczno-politycznych w Polsce.* Olsztyn (in Polish).

PARAFIA GREKOKATOLICKA W CYGANKU ŚWIĘTOWAŁA 60. LECIE ISTNIENIA. https://web.archive.org/web/20180716170040/http://www.cerkiew.net.pl/Wiadomosci/wiadomoscjedna.php?polaczenie=wiad_1346100586&cerkiew=cerkiew (in Polish).

Sroka, A. (Red.). (2009). *Parafii Grekokatolickiej p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Pasłęku 1959–2009.* Pasłęk (in Polish).

Premisliensis-Varsaviensis ritus byzantini ucraini. <http://www.catholic-hierarchy.org/diocese/dpwuk.html> (in Latin).

Rinunce e nomine, 25.11.2020. <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2020/11/25/0609/01430.html#OLSZ> (in Latin).

Paprot, A., Linda-Grycza, K., Buliński, T. (Red. nauk.). (2016). *Wielokulturowe Pomorze. Ukraińcy i ich dziedzictwo kulturowe na Żuławach i Powiślu.* Gdańsk; Nowy Dwór Gdański (in Polish).

Wojewoda, Z. (1994). *Zarys historii Kościoła grekokatolickiego w Polsce w latach 1944–1989.* Kraków: Nomos (in Polish).

Taras HORBACHEVSKIY

PhD (History)

Research Fellow of the Department «Research Center Ukrainian-Polish relations»

I. Krypyakevych Institute of Ukrainian Studies of the NAS of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9358-0443>

e-mail: horbaczewski.taras@gmail.com

Tatyana HOLDAK-HORBACHEVSKA

PhD (History)

Research Fellow of the Department

International Institute of Education, Culture and Diaspora Relations

Lviv Polytechnic National University

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8482-2033>

e-mail: taniagoldak@gmail.com

THE UKRAINIAN GREEK-CATHOLIK CHURCH IN POLAND: RESTORATION, STRUCTURE, WORK IN THE DIASPORA (1947–2022)

The activity of the Ukrainian Greek-Catholic Church (UGCC; until the 1960^s – the Greek Catholic Church) on the territory of modern Poland in the time frame from the forced resettlement of Ukrainian Greek-Catholics as part of the “Visula” action in 1947 to the next wave of mass migration of Ukrainians to Poland related to the Russian-Ukrainian war in 2022 is considered. The peculiarities of the establishment of new parishes in the northern and western regions of Poland, coexistence with Roman Catholic and Orthodox communities in the conditions of unrecognized semi-legal work of the Church are traced. The differences in perception and obstacles of the Roman Catholic Church (RCC) and the secular communist authorities regarding the activity of Greek Catholic priests, who, in the conditions of deprivation of governance and structure of the Church, found themselves between the choice of Latinization, dual rites or underground work and attempts to legalize the activities of their parishes, have been established. Highlighted: the role of the Vatican in firstly promoting the preservation of the Church within the framework of the RCC, and later, in the wake of political liberalization, the possibilities of restoring and preserving the structure of the UGCC in Poland; activity in the legal protection of the rights of the Church of priests Vasyl Hrynyk, Myroslav Ripetskyi, Ivan Yaremin, and others.

The restoration and changes in the structure of the Church at the end of the 20th – beginning of the 21st century are analyzed. with the establishment of the Przemyśl-Warsaw Metropolitanate and Archdiocese, Wrocław-Koszaly and Olsztyn-Gdansk Diocese; creation of new parishes for labor migrants from Ukraine in places of their compact settlement in cities and industrial centers. The charitable, cultural and educational activities of the UGCC for the Ukrainian diaspora, as well as new challenges caused by a new wave of migration associated with the Russian-Ukrainian war, were considered.

Keywords: Ukrainian Greek Catholic Church, parish, Poland, Ukraine, migration, diaspora.